

başarıya
kanat aç

**5. SINIF
ÖĞRETEN KILAVUZ
TÜRKÇE
KONU ANLATIMLI
ETKİNLİKLİ
SORU BANKASI**

YENİ İÇERİK

**MÜFREDATA
TAM UYUMLU**

**AKILLI
TAHTA**

**TAMAMI VİDEO
ÇÖZÜMLÜ**

**KORAY
VAROL**

**KYA
YAYINLARI**

5. SINIF ÖĞRETEN KILAVUZ TÜRKÇE KONU ANLATIMLI - ETKİNLİKLİ SORU BANKASI

ISBN

978-625-6917-37-8

Yazar

Kva Yayın Kurulu

Yayıncı

KVA YAYINCILIK A.Ş.

Kuştepe Mah. Leylak Sok. No:1 K: 4 D: 16

Nursanlar İşmerkezi Şişli/İstanbul

0212 263 63 36

Yayıncı Sertifika No

41654

Dizgi-Mizanpaj

KVA Yayın Birimi

Kapak Tasarım

Ofisgraf

İstanbul

(533) 476 70 88

Baskı ve Cilt

WPC MATBAACILIK SAN. TİC. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17/1 Esenyurt / İSTANBUL

Tel : 0212 886 83 30

Matbaa Sertifika No

50884

Bu kitabın her hakkı saklıdır. Hangi amaçla olursa olsun, kitabın tamamının veya bir kısmının KVA Yayıncılık AŞ. 'nin yazılı izni olmadan kopya edilmesi, fotoğraflarının çekilmesi, bilgisayar ortamına alınması, herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması veya başka bir amaçla kullanılması yasaktır. Bu yasağa uymayanlar, doğabilecek cezai sorumluluğu ve kitabın hazırlanmasındaki mali külfeti peşinen kabullenmiş sayılır.

EDİTÖRÜN SÖZÜ

Merhabalar,

Sevgili Öğretmenimiz;

Bu konu anlatımlı ve etkinlik soru bankası; konu akışının ve ünitelerin sıralamasına göre hazırlanırken tüm kazanımlar gözden geçirilmiş ve beceri temelli sorulardan oluşmasına dikkat edilmiştir. Güncel müfredata uygun özgün konu anlatımı, etkinlik ve farklı soru tarzlarından oluşmaktadır.

Bu kitapta yer alan sorular, merkezi sınavlarda çıkmış sorular ve örnek sorularla işlem düzeyi ve tarz bakımından benzerdir. Analiz ve kavrayış yeteneğini sınama bakımından sınavlarda çıkmış sorularla paraleldir.

Bu kitapta önce konu anlatımı, ardından etkinlikler, kazanım testleri ve yeni nesil testler bulunmaktadır.

Sevgili Öğrencimiz;

Sizlere yardımcı olup sizin daha iyiye gitmeniz için bu kitabı hazırladık.

Bir şeyi öğrenme aşamasında genellikle hepimiz belli bir seviyede zorlanırsınız. Bu normal ve doğal bir süreçtir. Eğitimde önemli olan nokta öğrenme çabasıdır. Okulda dersi iyi dinlemen, anlamadığın noktaları sorman, daha sonra öğrendiğin konularla ilgili soru çözmen ve takıldığın yerleri öğretmen ve arkadaşlarına sorman seni ileriye götürür. Bu sürekli kendi kendini besleyen bir durumdur. Sen yaptıkça ileri gidersin, ileri gittikçe yapabilme gücün artar, bunu istediğin ve buna inandığın sürece daha da ileri gidersin. Her yaptığından mutlu olup daha da güzelini yapmaya çalışman dileğiyle.

Sevgilerimle...

KVA YAYINLARI

*başarıya
kanat aç*

İstiklal Marşı

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli!
Bu ezanlar-ki şehâdetleri dînin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

O zaman vecd ile bin secde eder –varsa- taşım;
Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Akif Ersoy

İÇİNDEKİLER

SÖZCÜKTE ANLAM	7
SÖZ VARLIKLARIMIZ	55
CÜMLEDE ANLAM.....	77
PARAGRAFTA ANLAM.....	117
ANLATIM BİÇİMLERİ VE DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI	167
SÖZEL MANTIK VE GÖRSEL - GRAFİK YORUMLAMA.....	175
İSİMLER (ADLAR).....	199
SIFAT (ÖN AD)	209
ZAMİR (ADIL) (İSMİN YERİNİ TUTAN SÖZCÜKLER).....	225
YAZIM KURALLARI.....	239
NOKTALAMA İŞARETLERİ.....	257
METİN TÜRLERİ	281
CEVAP ANAHTARI	289

- ☞ Sözcüklerin Çağrıştırdığı İfadeler
- ☞ Gerçek Anlam, Mecaz Anlam, Yan Anlam, Terim Anlam
- ☞ Sözcükler Arası Anlam İlişkileri
- ☞ Sözcükte Çok Anlamlılık
- ☞ Altı Çizili Sözcüğün Kattığı Anlam
- ☞ Söz Sanatları
- ☞ Yabancı Sözcüklerin Türkçe Karşılıkları
- ☞ Nezaket İfadeleri
- ☞ Geçiş ve Bağlantı İfadeleri

KONU

Sözcüklerin Çağrıştırdığı İfadeler

Bir veya birkaç heceden oluşan, anlamlı ses birliğine sözcük denir. Sözcükler varlıkların, durum ve olayların dildeki karşılıklarıdır. Dilin asıl görevi insanlar arasında anlaşmayı sağlamaktır ve dil bu görevini ancak sözcükler aracılığıyla gerçekleştirir.

Çağırışım; bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatmasıdır. Dilimiz çok zengin bir dil olduğundan tek bir sözcük birden fazla şeyi çağrıştıracaktır.

ETKİNLİK - 1

QR

1. Aşağıdaki görsellerin çağrıştırdığı sözcükleri yazalım.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.

Haber – Başlık – Sınav – Sayfa – Bayrak

Bu sözcüklerden kaç tanesi “gazete” sözcüğünün çağrıştırdıklarındandır?

- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “gemi” sözcüğünün çağrıştırdığı bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) Rotamızı belirlerken belli kıstaslarımız olduğunu herkes bilir.
B) Rayların üzerinde ilerlerken farklı şeyler düşünmeye başladım.
C) Yolcuların tam listesi kaptanın önündeki masada duruyordu.
D) Güverteye çıktığımızda ortalık yeni yeni ağarmaya başlamıştı.

3. Aşağıdakilerin hangisinde “şenlik” sözcüğünün çağrıştırdığı bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Yaza veda partisinde her zamanki gibi eğlenceyi gösterilere yer verildi.
B) Hazırlanan programın bütün maddelerini dikkatli bir şekilde okuduk.
C) Kitaptaki metinlerin hepsini bir haftada işlemeye neden şaşırdın ki?
D) Boyama kitabındaki resimlerin hepsini renkli kalemle boyadı.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “tuzak” sözcüğünün çağrıştırdığı bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Evdeki fareyi yakalamak için bir kapan kurmamız gerekiyor.
B) Hayvanların bu mevsimde çayırlarda rahatça otlaması gerekiyor.
C) Adam, bütün suçları reddediyor; sürekli ben yapmadım, diyordu.
D) Konut yapımında farklı yöntemler deneyeceğiz.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “spor” sözcüğünün çağrıştırdığı bir ifade kullanılmamıştır?

- A) Futbol, dünyanın her yerinde ilgi çeken bir spordur.
B) Avrupa Basketbol Şampiyonası başladığında çok heyecanlanmıştık.
C) Olimpiyatlar dostluğu ve barışı simgelediği için ayrıca önem taşır.
D) İnsanlar düzenli beslenmeye özen göstermediği için kilo alıyor.

6. Aşağıdakilerin hangisinde “yeşil” sözcüğünün çağrıştırdığı bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) Çimlere uzanıp yatmak seni rahatlatır.
B) Yapraklardan su damlarken altında oturuyorduk.
C) Kumsalda yürüyüş yapmak istiyorum bir süre.
D) Ağacın dalları kırılınca dedem çok üzüldü.

7. Aşağıdakilerden hangisi “araba” sözcüğünün çağrıştırdıklarından değildir?

A)

Tekerlek

B)

Direksiyon

C)

Korna

D)

Uçak

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “tatil” sözcüğünün çağrıştırdığı bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) Yaz boyunca arkadaşlarımla çok eğlenceli zamanlar geçirdim.
- B) Ben dinlenmek için genellikle sakin yerleri tercih ediyorum.
- C) Eğlence vaktinde herkes bahçedeki alanda toplandı.
- D) Çalışmak benim için bir hayatın önemli bir parçasıdır.

9.

Aşağıdakilerin hangisi “ders” sözcüğünün çağrıştırdığı bir sözcük olamaz?

- A) Düşünce
- B) Sınav
- C) Oyun
- D) Çalışmak

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük “aile” sözcüğünü çağrıştırmaz?

- A) Adamın iki küçük çocuğu da aynı okulda okuyordu.
- B) Babası görevine çok bağlı saygıdeğer bir devlet memuruydu.
- C) Vefalı komşularımız her zamanki gibi zor günümüzde bize yardım etti.
- D) Ablam yarın Ankara’dan gelecek, bir hafta burada kalıp Antalya’ya geçecek.

KONU

Gerçek Anlam, Mecaz Anlam, Yan Anlam, Terim Anlam**Gerçek (Temel) Anlam**

Sözcüğün ilk anlamı veya ilk anlamından hareketle kazandığı anlamlardır.

Örnek: Doğa harikası coğrafyası ile Norveç, soğuk bir ülkedir. (“Soğuk” denildiğinde akla ilk olarak “Isısı düşük olan, sıcak karşıtı” anlamı gelir.)

Yan Anlam

Bir sözcüğün temel anlamından uzaklaşmadan kazandığı yeni anlamı, yan anlamdır. Bir sözcüğün yan anlam kazanmasında genellikle yakıştırma ve benzerlik ilgisi etkili olmaktadır.

Örnek: Kazağı kapının koluna takılınca yere düştü. (“Kol” denildiğinde akla ilk olarak “İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm” anlamı gelir bu gerçek anlamdır fakat “kapının kolu” tamlamalarındaki anlamlar benzetme yoluyla kazandırılmış yeni anlamlardır. Bunlara da yan anlam denir.

Mecaz Anlam

Sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamdır.

Örnek:

Yeni çalıştığım bu insanların sohbeti ne yazık ki beni açmadı. (“Açmak” sözcüğü gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak “sıkıntısını gidermek” anlamını karşılayacak şekilde kullanılmıştır.)

Terim Anlam

Bilim, sanat, meslek, spor dallarıyla ilgili kavramları karşılayan sözcüklerdir.

Örnek:

Dil Bilgisi: isim, sıfat, zamir, fiil, ek

Sinema: kurgu, tanıtma yazısı, alt yazı, tanıtma filmi, dublör

Gök Bilimi: Mars, teleskop, galaksi, meteor, tutulma

ETKİNLİK - 2

Yoksul bir ailenin çocuğu olan Mehmet, ailesine destek olmak ve kendi okul masraflarını karşılamak için kapı kapı dolaşarak çeşitli eşyalar satan bir çocuktur. Soğuk bir kış günüydü ve o gün hiçbir şey satamamıştı. Gökyüzünde ilerleyen uçağın kanatlarına binip uçmak istedi. Morali çok bozuktu ve satış yapamadığı için de parası yoktu. Karnı çok acıkmıştı. Bir sonraki çalacağı kapıdan yiyecek bir şeyler istemeye karar verdi. Biraz çekingen bir tavırla kapıyı çaldı. Kapıyı açan sevimli ve genç kadını görünce biraz utandı ve heyecanlandı. Yiyecek bir şeyler istemek yerine yanlışlıkla "Rica etsem bir bardak su içebilir miyim?" diye sordu. Genç kadın, çocuğun şaşkınlığını ve utangaçlığını fark etti ve aç olabileceğini de düşünerek Mehmet'i içeri davet etti. Onu sobanın yanına oturtup ısınmasını sağladı ve istediği su ile beraber sıcak süt ve biraz kurabiye getirdi. Mehmet kurabiyelerini yedi ve içi tamamen süt dolu olan bardağın ağzının kırık olduğunu fark etti. Isındıktan ve karnı doyduktan sonra işine geri dönmek için ayağa kalktı ve genç kadına "Size çok teşekkür ederim. Süt ve kurabiyeler için borcum ne kadar?" diye sordu. Genç kadın bu soru karşısında tatlı bir gülümseme ile "Borcunuz yok küçük bey, annem gösterdiğimiz nezaket ve şefkatin karşılığında asla bir bedel beklenmemesi gerektiğini öğretti bana ve kardeşlerime." dedi. Bu cevap karşısında Mehmet, genç kadına yürekten teşekkür ederek evden ayrıldı. Evden çıktıktan sonra köyün sırtlarına doğru yürürken kendini sadece bedensel olarak değil, ruhsal olarak da çok iyi hissediyordu.

1. Bu metindeki altı çizili sözcükleri gerçek, mecaz, yan anlam kutucuklarına yazınız.

Gerçek Anlam	Mecaz Anlam	Yan Anlam
.....		

2. Aşağıdaki görsellerde yer alan alana ait terimleri yazınız.

1. Sözcüğün aklımıza gelen ilk anlamı ve bu anlama bağlı kazandığı diğer anlamları sözcüğün gerçek anlamıdır.

Buna göre aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerden hangisi gerçek anlamda kullanılmıştır?

- A) Kalplerimizin birbirine bağlı olduğunu herkes iyi bilir.
 B) İnsanlara çok sıcak davrandığı için herkes onu sever.
 C) Gönlnü bir güzele kaptırdığını bana söylemişti.
 D) Balığın kılıcı boğazıma takılınca neredeyse boğulacaktım.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “sert” sözcüğü gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Babamın sert bakışlarından hepimiz çok korkardık.
 B) Açıklamanın dili bir amire göndermek için ben-
 ce çok sertti.
 C) Herkese bu kadar sert davranman hoş karşılanmıyor.
 D) Kafasına sert bir madde isabet edince birdenbire yere yığıldı.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamı sözcük yoktur?

- A) Bu sabah da işe geç kalınca usta köpürdü.
 B) Son olaydan sonra aramızdaki buzlar nihayet eridi.
 C) Deneyimli sürücüler de böyle yollarda kaza yapabilir.
 D) Çılgınlıklarıyla sokağı ayağa kaldırmayı yine başardın.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamı bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) Şair, kafiye diğer şairlerden daha fazla önem verdiğini röportajında belirtti.
 B) Üçgenin iç açıları toplamını sorunca birden bütün öğrenciler şaşırıldı.
 C) Top kornere çıkınca hakem düdüğü çalarak oyunu hemen durdurdu.
 D) Kış boyunca bir kez bile kar yağsın, demedim ki ben.

5. I. Bu derin sohbetler bize iyi gelirdi o zamanlar.
 II. Bu derin bir konuydu ve bir an önce konuşulmalıydı.
 III. Biz derin bir havuz bulup hemen suya girdik.
 IV. Şair, derin bir bakış açısıyla yaklaşmış konuya.

Yukarıdaki cümlelerden hangisinde “derin” sözcüğü mecaz anlamıyla kullanılmamıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

6. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili sözcüklerin hangisi gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Annemle aramızdaki bağ yaşadığımız zorluklarla birlikte giderek güçleniyordu.
 B) Söylediği kırıcı sözler hâlâ kulağımda çınladığı için onu affedemiyorum.
 C) Bu işte pişmek için çok çalışmak gerektiğini herkesten iyi biliyorum.
 D) Öğretmenin dağıttığı soruları teker teker cevaplamamız gerekiyor.

7. Aşağıdakilerin hangisinde “ince” sözcüğü gerçek anlamıyla kullanılmamıştır?

- A) Doğum günü pastasını ince ince dilimlediği için pasta bütün çocuklara yetti.
- B) Kardeşim o kadar ince ki giydiği bütün elbiseler ona bol geliyor.
- C) Beyefendinin ince davranışları hoşuma gittiği için onunla konuştum.
- D) Sınavlarda ince uçlu kalem kullanmak daha rahat oluyor.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamı sözcük kullanılmamıştır?

- A) Mustafa Kemal, bu ülkeye ışık tuttu ve bizi karanlıklardan çıkarttı.
- B) Dersten kopmadan dersi iyice dinlersen başarılı olursun.
- C) Kardeşim eskiden çok yaramaz olduğu için bir yere gidemezdik.
- D) Çok ısrarcıdır, adeta yapışır insana ve bir daha da bırakmaz sizi.

9. Lisedeyken yatılı okuduğum için her gece trenle eve gider, pazar günü de dönerdim. Benim yerimde kim olsa bundan yorulup sıkılırdı ama tren yolculuklarının benim için ayrı bir keyfi vardı. Saat dört buçukta kalkıp doğrudan Adapazarı'na giden gürültücü yolcuların banliyö treni duygusu verdiği restoransız ekspresi tercih etmez, Bostancı İstasyonu'na koştururdum. O zamanlar tıklım tıklım kitap ve dergiyle dolu olan istasyon kitaplarını alır, Mavi Tren'e binip vagondaki restorana otururdum. Mavi Tren, Adapazarı'na kadar gitmezdi. Arifiye'de inip otobüsle yola devam etmek gerekirdi. Ama sıcacık restoranda oturup çay içerek dergilerimi karıştırmaktan çok hoşlanırdım. Böyle zamanlar benim için huzur vericiydi. Lise yıllarım boyunca bu tren yolculuklarından bu yüzden vazgeçemedim. Aradan geçen bunca yıldan sonra bile hala özlemle anarım o tren yolculuklarını.

Metindeki numaralanmış sözcüklerden hangisi mecaz anlamda kullanılmıştır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.

10. Bir bilim sanat ya da spor dalına özgü, o alanda özel bir anlam kazanmış sözcükler terim anlamlıdır.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamı sözcük kullanılmamıştır?

- A) Futbolcunun korner atışları çok başarılıydı bu atışlar takıma birçok puan kazandırdı.
- B) Derste söz sanatlarını işleyeceğiz böylece şiirleri okurken sanatları daha rahat bulabileceğim.
- C) Küçük yaşta olmasına rağmen nota bilgisi iyi, yeteneği ve bilgisini birleştirerek çok başarılı olabilir.
- D) Eve gelirken ekmek almayı sakın unutma, unutursan annem ikimize de çok kızar bu sefer.

11. Aşağıda bazı sözcüklerin gerçek, mecaz ve terim anlamda kullanımlarına sırasıyla örnekler verilmiştir:

Soğuk:

- Güneşli, soğuk bir gündü ve biz öyle bir günde evde durmak yerine dışarı çıkmayı tercih ettik.
- Soğuk tavırla birbirlerini selamlayıp uzaklaştılar, onları gören herkes iki yakın arkadaşın nasıl bu hale geldiğine şaşırdı.
- Bu soğuk, yavan sözler beni rencide ediyordu, onunla aynı ortamı paylaşmak beni çok üzüyordu.

Ayak:

- İskemlenin bir ayağı kırık, lütfen oraya oturmayın veya direkt onu oradan alın.
- Mânicilerin kafa yormadan buldukları ayaklar Cenap'ı şaşkınlıktan şaşkınlığa sürükler.
- Ayağına göre bir ayakkabı bulamadığı için çok üzülmüştü bu nedenle daha birkaç mağaza gzecekti.

Dünya:

- Dünyamızın geleceği için geri dönüşüm konusunda daha bilinçli davranmalıyız.
- Yolculuk bitene kadar kendi dünyaları içinde ne tatlı ne özlü konuşurlardı.
- Dünya, gezegenler arasında Güneş'e yakınlıkta üçüncü sırada bulunur.

Buna göre verilen sözcüklerin hangisi örneklenirken bir yanlışlık yapılmamıştır?

- A) dünya B) ayak
C) soğuk ve ayak D) dünya ve ayak

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı sözcük kullanılmamıştır?

- A) Eş görevli sözcüklerin arasında virgül kullanmalıyız.
B) Salondaki halıların uzunluğu iki metreyi geçiyordu.
C) Öğretmenimiz derste tahtaya bir doğru çizdi.
D) Ablamla balkonda sabaha kadar sohbet ettik.

13.

1. Varlığın hayatımdaki tüm kötülükleri bir anda sildi.
2. Üzerinde şeker pembesi renginde şık bir elbise vardı.
3. Önerdiğin o kitabı ben de geçen yaz yazılıktayken okudum.
4. Arkadaşlarını görmek, onlarla konuşmak istiyordu.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük, mecaz anlamıyla kullanılmıştır?

- A) 1. B) 2. C) 3. D) 4.

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde terim anlamlı sözcük vardır?

- A) Çocuk karşısında köpeği birdenbire görünce çok korkmuştu.
B) Makale; bilgi ve kanıtlama isteyen bir düşünce yazısıdır.
C) Vatanımızı çok sevdiğimizi herkesin bilmesinde fayda görüyorum.
D) Yarın sinemaya bütün sınıf arkadaşlarım geleceği için çok heyecanlıyım.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "basamak" sözcüğü diğerlerinden farklı bir anlamda kullanılmıştır?

- A) Öğretmenimiz on basamaklı bir sayı yazmamızı istedi.
B) Merdiven basamağında oturmanı istemediğim için sana sandalye getirdim.
C) Bu sabah otobüsün basamağında bile insan olduğunu görünce otobüse binmekten vazgeçtim.
D) Basamakta durursan gelen geçenin sana çarpması doğal değil mi?

16. • Gerçek anlam, bir sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır.

- Mecaz anlam, bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamdır.
- Terim anlamı sözcükler; bir bilim, sanat veya spor dalına özgü olan sözcüklerdir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcükler sırasıyla bu tanımlara örnek olarak verilebilir?

A) • Belinde uzun gümüş halkalarla asılı, o çok değer verdiği anahtarları vardı.

- O; bu odadaki herkes gibi biliyordu ki sabır, cesaret ve azim başarının anahtarıdır.
- Öğretmenimiz dersimizin başında öncelikle sol, do ve fa olmak üzere üç anahtar vardır, dedi.

B) • Bu sözü duyunca gözlerindeki perde kalkıverdi, bize inanmadığına şimdi çok pişmandı.

- Oyunun üç perdesi de böyle alkışlar içinde geçti, bir sonraki oyunun biletleri daha şimdiden tükendi.
- Durmadan pencereyi kapatıyor, perdeyi çekiyorum, bu aralar o kadar yoğunum ki kimseyle görüşemiyorum.

C) • Küçük bahçeleri büyük bahçelere buradaki toprak yollar bağlardı ve her yol başında küçük tabelalar yer alırdı.

- Yolda oynayan çocuklara ne olduğunu sordu, olayı daha detaylı öğrenebilmek için etraftaki dükkânlara girdi.
- Bu yolda çok emek harcadı o nedenle başarısını gururla anlatmak onun en büyük hakkıydı.

D) • Karşiki yamaçların sırtında koyun sürüleri çanlarını sallayarak otliyordu.

- Sokaklardan alay geçerken başka çocuklar da sürüye katılır, mektebe kadar giderler.
- Burada sürüsünü dolaştırır, evine döndüğünde yorgun olurdu ama içindeki huzur ona çok iyi gelirdi.

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamı bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Astığımız bayrağın iplerini sıkı bağlamadığım için bayrağın ipi birden koptu.
- B) Utancından yüzünde al al benekler oluşunca ben de onun için endişelendim.
- C) Konuşmadan önce düşüncelerini süzgeçten geçirmeyi unutmamalısın hiçbir zaman.
- D) Dedemin gözleri artık eskisi kadar iyi görmediği için bahçe işlerini yaparken ona yardım ettim.

KONU

Sözcükler Arası Anlam İlişkileri**Eş Anımlı (Anlamdaş) Sözcükler**

Yazılış ve okunuş bakımından farklı fakat anlamca aynı olan kelimelerdir. Bu tür kelimeler birbirlerinin yerine kullanılabilir.

Örnek:

konuk	misafir
okul	mektep
duygu	his
zelzele	deprem
görev	vazife
kelime	sözcük
dil	lisan
birey	fert
medeniyet	uygarlık
öğrenci	talebe

UYARI: Bir sözcüğün eş anlamlısını bulurken sözcüğün cümlede kazandığı anlam göz önünde bulundurulmalıdır. Bazı durumlarda eş anlamlı kelimeler birbirinin yerini tutmayabilir.

“Abim çok yürekli bir insandı.” cümlesinde “yürekli” sözcüğü “hiçbir şeyden korkusu olmayan” anlamında kullanıldığı için bu sözcüğün eş anlamlısı olan “kalpli” sözcüğü bu cümlede “yürekli” sözcüğünün yerine kullanılamaz.

Yakın Anımlılık

Bir sözcükle eş anlamlı olmayan fakat anlam bakımından ona yakın, onu çağrıştıran sözcüklerdir.

Örnek:

yalan	yanlış
göndermek	yollamak
seyretmek	bakmak
döndürmek	çevirmek
uyumak	yatmak
arkadaş	dost
çiğnemek	basmak
uğraşmak	didinmek

Zıt Anlamlılık

Anlamca birbirinin karşıtı olan sözcüklerdir.

Örnek:

kolay	→	zor
aşağı	→	yukarı
çok	→	az
uzun	→	kısa
derin	→	sığ
ilk	→	son
acemi	→	usta
cesur	→	korkak
bayat	→	taze
diri	→	ölü

UYARI: Bir sözcüğün olumsuzu onun zıt anlamlısı değildir.

Örnek:

gitmek	→	gelmek
	ZİT	
gitmek	→	gitmemek
	OLUMSUZ	

Eş Sesslilik (Sesteşlik)

Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ise birbirinden tamamen farklı olan sözcüklerdir.

Örnek:

Kumaşın <u>enini</u> ölçtükten sonra kâğıda not aldı.	→	Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık
<u>En</u> sevdiğim arkadaşım ile tatile gidiyoruz.	→	Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime
Karadeniz’de içtiğimiz <u>çayların</u> lezzetine doyamadık.	→	Ağaççık yaprağının demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek
Deli bir <u>çayın</u> kıyısındaki yalçın bir kaya gibidir.	→	Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu
Kurbağalar hem <u>karada</u> hem suda nefes alabilir.	→	Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü
<u>Kara</u> gözleriyle herkesi derinden etkiliyordu.	→	En koyu renk, siyah

UYARI:

- Bir sözcüğün gerçek anlamıyla mecaz anlamı arasında sesteşlik özelliği aranmaz.

Örnek: Öğretmen, derin düşüncelere dalıp duruyordu. (Mecaz Anlam)

Çocuklar bahçede derin bir çukur kazıp oyun oynadılar. (Gerçek Anlam)

- Dilimizde düzeltme işareti olan sözcüklerde sesteşlik özelliği aranmaz çünkü bu sözcüklerin okunuşları, yazılışları ve anlamları farklıdır.

Örnek:

Halamın yaptığı yemekleri tüm aile çok sever.

“Babanın kız kardeşi”

Annesinin mutsuzluğu hâlâ devam ediyordu.

“Şimdiye kadar”

ETKİNLİK - 3

Hayatı iyi karşılamamanın ^Isırrını bulabilmek için her şeyden önce gülümsemeyi öğrenmeli. Belki siz de bilirsiniz: Her ^{II}hadiseyi ^{III}güler yüzle karşılayan bir adama: “Eh... Hayatta başarılı ve ^{IV}çalışkan olduğun için sen tabii daima ^Vgülersin. Ama biz öyle miyiz ya?” demişler. Adam, bir kere daha ^{VI}gülmüş “Yanı-
lıyorsunuz hem de çok yanıyorsunuz. Ben hayatta başarılı olduğum için ^{VII}gülmüyorum. Tam tersine! Güldüğüm için hayatta başarılı oluyorum.” demiş. Bu söz boşuna söylenmiş bir söz değildir. İçinde bilinmesi gereken bir hakikat saklı.

Bu metinden hareketle aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

- I. sözcüğün eş anlamlısı
- II. sözcüğün eş anlamlısı
- III. sözcüğü sesteş anlama gelecek şekilde cümlede kullanınız
- IV. sözcüğün zıt anlamlısı
- V. sözcüğün zıt anlamlısı
- VI. sözcüğün eş anlamlısı
- VII. sözcüğün eş anlamlısı

KONU

Somut Anlamalı Sözcükler

Duyu organlarımızın biri veya birkaçı ile algılayabildiğimiz kavramlara somut anlamalı sözcükler denir.

Örnek:

Değer

Ses

Tatlı

Gül

Hava

Soyut Anlamalı Sözcükler

Duyu organlarımızın hiçbirisi ile algılayamadığımız fakat var olduğuna inandığımız kavramlara soyut anlamalı sözcükler denir.

Örnek: özlem, kin, saygı, cesaret, başarı, mutluluk, huzur, vefa...

İkilemeler

Anlatımı etkili hale getirmek ya da anlamı pekiştirmek için yapılan kelime tekrarına "ikileme" denir. İkilemeyi oluşturan sözcüklerin arasına noktalama işareti konmaz.

İkilemeler çeşitli yollarla oluşur:

- Aynı Sözcüğün Tekrar Edilmesiyle Oluşanlar: uzun uzun, ağır ağır, koş koş, usul usul, açık açık vb.
- Eş Anlamalı Sözcüklerle Oluşanlar: ses seda, köşe bucak, hısım akraba, kılık kıyafet, güçlü kuvvetli vb.
- Yakın Anlamalı Sözcüklerle Oluşanlar: doğru dürüst, yalan yanlış, eş dost, üst baş, mal mülk vb.
- Zıt Anlamalı Sözcüklerle Oluşanlar: ileri geri, aşağı yukarı, büyük küçük, iyi kötü, irili ufaklı vb.
- Biri Anlamalı Biri Anlamsız Sözcüklerle Oluşanlar: eğri bögür, ufak tefek, yarım yamalak, sıkı fıkı, eski püskü vb.
- Her ikisi de Anlamsız Sözcüklerle Oluşanlar: eciş bücüş, abur cubur, ıvır zıvır, mırın kırın, apar topar vb.

Pekiştirme

Pekiştirme, bir sözcüğe anlamını kuvvetlendirmek için ilaveler yapılması veya sözcüğün tekrarlanmasıdır. Sözcüğe gelen "m, p, r, s" ünsüzleriyle yapılır.

Örnek: yemyeşil

kıpkızıl

tertemiz

masmavi

ETKİNLİK - 4

Yaşamınızda çok büyük bir başarısızlık yaşadınız mı? İşe yaramaz bir avukat yaşadı. Çok varlıklı bir aileden geliyordu ve anne babasının gurur kaynağıydı. En iyi okullarda okumuş, avukatlık diploması almıştı ve çok önemli insanlar tanıyordu. Fakat iyi bir avukat olarak kendisini kanıtlaması gerekiyordu. Babasının yardımını ve sosyal çevresini kullanmadan er geç başarmak istiyordu bunu. Ancak, mahkeme salonunda bıraktığı ilk izlenim korkunçtu. Karşı tarafın gücünden o kadar korkmuştu ki büyük bir yenilgiye uğradı. Zaman zaman kendisini bitkin hissettiği bir anda, kendisinden çok daha kötü durumda olan insanlar olduğunu fark etti. O zaman, hıphızlı bir plan hazırlayarak sorununu nasıl çözeceğini düşünmeye başladı. Çok ünlü bir avukat olmayı başaramadı ama kendi felsefesini geliştirdi ve kendine bir hayat amacı belirledi. Hayat amacınızı bir kâğıda yazmanız gerekmez; gerçekten inanmanız yani kalbinize yazmanız gerekir.

1. Bu metindeki altı çizili sözcükleri uygun kutucuklara yazınız.

a. Somut Anlam	b. Soyut Anlam	c. İkileme	d. Pekiştirme
.....			
.....			
.....			
.....			

2. Aşağıdaki ikilemelerin karşısına oluşum şekillerini yazınız.

- a. bata çıka →
- b. yavaş yavaş →
- c. yırtık pırtık →
- d. abuk subuk →
- e. akıllı uslu →